

2017-10-10
dalarna@lansstyrelsen.se
Diarienummer 501-8426-2017

Agrara synpunkter på
Remissversion - Åtgärdsprogram 2018-2022 till Dalarnas miljömål
med diarienummer 501-8426-2017

Lämnade av Kersti Linderholm, Silvbergs Miljöteknik AB som har doktorerat på och arbetat med hållbart jordbruk och återanvändning av växtnäring i 35 år, ofta med bas i Dalarna. Däribland 10 år på Naturvårdsverket med jordbruk, miljömålen samt utvärdering av miljöeffektiviteten av miljöstöden till jordbruksnäringen (Regeringsuppdraget CAP's miljöeffekter). Anledningen till att jag lägger tid på detta yttrande är att miljö- och klimatfrågan är mycket viktig för mig, i Dalarna, nationellt och globalt.

Åtgärdsprogrammet om jordbruk börjar med helt rätt intention enligt min kunskap och erfarenhet:

Ett livskraftigt jordbruk är en förutsättning om matproduktion, odlingslandskap och betesmarker ska finnas kvar även i framtiden.

Men i övrigt handlar texten under punkt 1 *Jordbruk* mycket lite om hur livskraftigt jordbruk kan uppnås. Texten består mest av svepande texter som inte tyder på någon djupare insikt om hållbart jordbruk och speciellt inte i Dalarna.

Problemet med vildsvin och annat vilt saknas helt

Jag har inte funnit att det stora problemet med vildsvin har nämnts någon gång i åtgärdsprogrammet. Däremot återkommer på flera ställen att vallodling och betesdjur är viktigt för Dalarna. Visst är det så, men den växande vildsvinsstammen är ett stort hot mot vallodlingen och därmed betesdjuren som måste ha mat även på vintern. Det medför stora förluster för jordbrukarna då vildsvinen bökar upp både spannmål och vallar. Det största problemet är kanske vallarna som ibland blir omöjliga att skörda då vildsvinsböket medför att jord följer med fodret och förstör fodret under lagringen. Svinen kan även böka upp stenar vilket riskerar dyrbara haverier på maskinerna. Även tranor börjar bli ett vanligt skadedjur med störst problem i potatis. Söderut är kronhjort ett stort problem och populationen växer norrut.

Sådana här problem är viktiga att hantera då det påverkar jordbrukets produktion i hög grad och kan på sikt helt ödelägga odling och djurproduktion. Redan idag påverkar älgen jordbrukarnas val av grödor. Havre, som är en bra gröda i växtföljden, är omöjlig att odla i älgrika trakter, dvs. skogsnära områden som betraktas som extra värdefulla ur mångfaldssynpunkt enligt åtgärdsprogrammet.

Hur bidrar samhällets tillsyn?

I åtgärdsprogrammet anges att Länsstyrelsens och kommunernas tillsyn och kontroll inom jordbruk och djurhållning är viktiga verktyg för att uppnå miljömålen för odlingslandskapet.

Något förtydligande hur detta hänger ihop ges inte och som läsare är det svårt att förstå logiken. Självklart måste det finnas en samhällelig tillsyn att lagarna efterlevs, men att

påstå att detta bidrar positivt till miljömålen känns magstarkt. Tyvärr finns alltför många exempel på okunniga inspektörer utan praktisk förankring som har tagit arbetsglädjen ifrån företagarna. Punkten borde utvecklas och mål för länsstyrelse och kommuner borde sättas att kontrollanterna ska vara kunniga och väl kvalificerade för att göra relevanta kontroller av lagstiftningen.

Storskaligt jordbruk

Åtgärdsplanen har en mycket anmärkningsvärd skrivning om "storskaligt jordbruk":
I det storskaliga jordbruket finns inte alltid ekonomiska incitament att bruka små och otillgängliga marker vilket kan leda till förlust av biologisk mångfald när markerna inte hävdas.

I nationell och internationell jämförelse finns inget storskaligt jordbruk i Dalarna, vilket beror på att vi har brist på sammanhänganden åkermark. Åkermarken spridd med stora skogsområden som bryter av.

Som läsare undrar man varför Länsstyrelsen anser att de mindre företagarna, med ännu mindre ekonomiska resurser, antas bruka de små och otillgängliga markerna. Små och otillgängliga marker är ekonomiskt kostsamma att bruka och det är antagligen ett syfte som miljöstöden ska fylla, dvs. ge kostnadsersättning för att bruka sådana marker.

Liten eller stor, ingen av dessa företagare ska bekosta samhällets intresse av att hålla sådana marker i hävd.

Generationsmålet- inte exportera miljöpåverkan

I förslaget till åtgärdsprogram poängteras vikten av att inte exportera sin miljöpåverkan (generationsmålet) och kraftfoder nämns specifikt. Samtidigt lyfts på ett flertal ställen i åtgärdsprogrammet att övergång till ekologisk produktion är lösningen för att miljöanpassa Dalarnas jordbruk. Fördelarna är enligt åtgärdsprogrammet minskad spridning av kemikalier i miljön. Men enligt provtagningen av vatten i Dalarna är problem med kemikalier i vatten, som härrör från jordbruk, marginellt. Argumentet kan kanske tillämpas i Skåne, men inte Dalarna.

Soja till kraftfoder importeras både till ekologiska kor och vanliga (konventionella). Men utfodringsförsök visar att man med framgång kan ersätta sojan med exempelvis svenska oljväxtprodukter. Oljeväxter är känsliga grödor och för normal skörd fodras visst kemiskt växtskydd mot skadeinsekter och svampar. I klartext innebär det att de vanliga korna kan utfodras med råvaror från Dalarna och Sverige, men knappast de "ekologiska" om mjölkproduktionen ska bibehållas. Det fick Gefleortens mejeriförening erfara då man med stor reklamkampanj skulle rädda regnskogen och bara utfodra med inhemska råvaror. De vanliga korna klarade uppgiften, men man fick utsträcka området till "Europa" för att klara utfodringen till de ekologiska korna.

Det ekologiska regelverket tillåter bland annat "konventionell" halm. Ganska stora mängder halm kommer alltså från det vanliga jordbruket och då ofta från spannmål som är ogräsbekämpad, för annars är det svårt att få torr och ren halm.

Med krav på ökad areal "ekologiskt" i Dalarna ökar behovet av import till länet av förnödenheter såsom halm, kraftfoder och även grovfoder vissa år (se nedan). Dessutom

minskar mängden producerad energi- och livsmedelsvara både på åker och i ladugård. Dalarnas bidrag till sin egen och Sveriges självförsörjning minskar alltså ytterligare.

Fakta kring miljö- och klimatpåverkan är inte svart eller vitt och det finns ett antal miljömålskonflikter. Det är bakgrunden till Generationsmålet. Vi kan inte kräva nolltolerans för miljöpåverkan om det innebär minskad produktion med ökad import som följd, vilket innebär att vi exporterar vår miljöpåverkan.

Storlek på gårdar

Underförstått kan man i åtgärdsprogrammet läsa sig till att ekologiska gårdar är mindre, men Jordbruksverkets statistik talar sitt tydliga språk. Ekologiska gårdar i Sverige är större, har fler djur, än vanliga (konventionella) gårdar. Hur detta ser ut i Dalarna förtäljer inte Jordbruksverkets statistik, men sannolikt är trenden densamma även i detta län.

<https://jordbruketisiffror.wordpress.com/2015/05/11/ekologisk-mjolkproduktion-var-finns-den-och-hur-stora-ar-besattningarna/>

1.1 Jordbruksnäringens miljö- och klimatarbete

I åtgärdsprogrammet föreslås att en regional livsmedelsstrategi ska tas och ge en tydlig målbild för det fortsatta arbetet med att få en hållbar livsmedelsproduktion och ökad kunskap i hållbart brukande av jorden. Det låter lovande, men lite oroande med tanke på hur ensidigt och ofta som "ekologisk" produktion förordas i åtgärdsprogrammet.

Ur hållbarhetssynpunkt är ekologisk produktion visserligen ibland mer lönsam för företagaren, åtminstone mjölkproduktionen senaste åren, men det är en konstgjord lönsamhet som sker med skatteredel. Gro Harlem Bruntland som lanserade begreppet, tänkte sig sannolikt inte att stora insatser av samhällliga medel ger en ekonomisk hållbarhet. Politiska beslut kan snabbt ändra sådana insatser.

1.1.3 Värna åkermarken i samhällsplaneringen

När samhället anser sig behöva åkermark för infrastruktur eller samhällsservice så finns inga hinder att god åkermark tas i beslag. Det finns många exempel på det i Dalarna, senast i raden en fyrfilig väg mellan Borlänge och Romme där Tunaslättens finaste åkerjord försvinner.

Men om en enskild markägare/jordbrukare vill bygga ett hus för exempelvis kommande eller tidigare generation, alternativt få in likvida medel för investeringar i jordbruket, så sätter regeln stopp. Det fina med denna punkt, ur samhällets synpunkt, är att åkermarken inte får ett pris som motsvarar dess exploateringsvärde.

Konsekvensen av punkten är i princip en konfiskering av åkermarken, för det är tveksamt om Länsstyrelsen har möjlighet att hindra "viktiga samhällsintressen" som fyrfiliga vägar på åkermark. Däremot kunde Länsstyrelsen arbeta för den viktiga frågan om ersättningen till markägaren så att ersättningsmark kan köpas eller andra investeringar göras. Gången idag liknar ryska maner där marken tas i beslag och exploitören bestämmer priset. Godtar inte markägaren budet måste ärendet dras i civil domstol vilket är oerhört arbetsamt och riskfyllt. Merparten markägare accepterar situationen med ekonomisk förlust som följd. Det gnagnar inte hållbart jordbruksföretagande i länet.

1.2 Landsbygdsprogrammet och stödgivning

Åtgärdsprogrammet anger att ett sätt att hjälpa jordbrukarna i sitt miljöarbete är att hjälpa dem att finna och få ersättning till ekologiskt jordbruk.

Ekologisk produktion är ingen miljöåtgärd generellt. Det är inte heller ett miljöstöd enligt EU's regelverk. Miljöstöden ligger för sig och "ekologisk produktion" för sig själv. Om Åtgärdsprogrammet vill hjälpa jordbrukarna att finna miljöstöden är det bra och kan hjälpa jordbrukarna i deras miljöarbete, men åtgärden bör referera till miljöstödsåtgärder inom Landsbygdsprogrammet.

En insiktsfull mening finns under punkt 1.2: *En bidragande orsak till minskad biologisk mångfald i länet är igenväxning av jordbruksmark.*

Lösningen är enligt åtgärdsprogrammet att bruka marken med "hållbara metoder". Ingen förklaring ges till vad "hållbar metod" innebär. Hållbarhetsbegreppet omfattar även ekonomi. Texten borde förorda "lönsamma metoder". Anledningen att marker inte brukas är sannolikt att lönsamheten saknas. Eller kanske finns för liten förståelse för näringen från myndigheternas sida vilket gör att företagaren lägger ner. En viktig fråga för lantbrukets överlevnad i Dalarna är alltså lönsamheten, där bristen på åkermark är en del i problemet. Till viss del kan bristen på åkermark kompenseras av möjligheten att bruka tillgänglig åkermark effektivt och inte förorda en enskild certifiering som inte tillåter miljö- och climateffektiv gödsling.

1.3 Miljöhänsyn i jordbruket

De enda åtgärderna som återfinns under "Miljövänligt jordbruk" är främja biodling och ekologisk produktion. Det nämns inget om climateffektivitet, växtnäringsutnyttjande, jorderosion mm. Texten anger att omställning till ekologisk produktion minskar användningen av kemiska bekämpningsmedel, skapa fler ekosystemtjänster och att ekologiskt brukade marker har större artrikedom än konventionellt brukade marker.

Det är inte självklart att kemiskt växtskydd minskar vid ökad ekologisk produktion, speciellt inte i Dalarna. Ökad ekologisk produktion i Dalarna kommer uteslutande att ske inom mjölk- och köttproduktionen. Jordbruksverket har gjort en rätt omfattande undersökning om hur användningen av kemiska bekämpningsmedel påverkas vid övergång till ekologisk produktion inom mjölk och kött. Resultatet visade att dessa typer av gårdar redan använder ingen eller mycket lite kemiskt växtskydd så övergången till "ekologiskt" medförde ingen skillnad (http://www2.sjv.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_rapporter/ra04_5.pdf). Det är alltså mycket svårt att förstå hur mer "ekologisk" odling kan minska de redan låga halter av växtskyddsmedel i Dalarnas vatten.

Om Länsstyrelsen i Dalarna anser det viktigt att minska den redan låga användningen av växtskyddsmedel i Dalarna så kan det ske mer effektivt att ge riktade stöd till just den åtgärden (inget kemiskt växtskydd). Åtgärden minskar givetvis även produktion av livsmedel i Dalarna och minskar även möjligheten till att producera mer känsliga grödor såsom

oljeväxter och potatis. Men ett riktat stöd innebär att jordbrukarna som vill delta i denna åtgärd slipper följa hela det ekologiska regelverket som ytterligare minskar produktionen av fullvärdiga livsmedel. Exempel på problem med det ekologiska regelverket återfinns under rubrikerna *Generationsmålet, Ekologisk produktion i Dalarna, Ekologisk produktion i Sverige, Hållbar handel*.

Referens för att styrka påståenden om ekosystemtjänster och artrikedom anger åtgärdsprogrammet vara: *Ekologiskt lantbruk, biologisk mångfald och ekosystemtjänster – i ett landskapsperspektiv* (referens nr 8 i åtgärdsprogrammet). Den rapporten är utgiven av en centrumbildning (EPOK) på Sveriges Lantbruksuniversitet vars uppdrag är att jobba enbart för ekologisk produktion och konsumtion. Antagandet bygger på utländska referenser som inte alls är relevant för Dalarnas jordbruk. Man skriver till och med i rapporten sid 15: *En ökning av artrikedomen på ekologiskt odlad mark är beroende av att arter kan spridas dit från det omgivande landskapet. Storskaliga landskap som domineras av åkermark och saknar naturliga områden kan vara så artfattiga att inga arter kan sprida sig till den ekologiskt odlade marken, och då ser man ingen ökning av artantalet på grund av ekologiskt lantbruk. Småskaliga landskap med en stor andel naturliga och hävdade områden kan istället ha en så stor artrikedom att ekologiskt lantbruk inte leder till en större artrikedom jämfört med konventionellt lantbruk, eftersom det redan finns ett stort antal arter överallt.*

I Dalarna har vi inga ”storskaliga landskap” som avses i rapporten utan här domineras landskapet av småskalighet med stor andel skogsbryn. Det är en landskapstyp där ekologisk odling inte ger större artrikedom enligt rapporten som Länsstyrelsen har hänvisat till.

Åtgärdsplanen nämner inte heller att ingen lantbrukare, inte ens ekologiska, vill ha ogräs (mångfald) i åkern. Istället används mekaniska metoder som bevisat leder till förlust av biologisk mångfald bland annat av de fåglar som häckar i åkern (ex tofsvipa, sånglärka).
<https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-5548-8.pdf?pid=3169>
<https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-5783-1.pdf?pid=3387>

1.4 Vattenförvaltning i jordbruket

Åtgärdsprogrammet förordar under punkten vattenförvaltning i jordbruket att mera våtmarker ska anläggas för att fungera som vattenrenare för kväve och fosfor. Läckaget av kväve från Dalarnas åkermark är i samma storleksordning som luftnedfallet. Kväveläckage är alltså inget utmärkande problem för jordbruk i Dalarna, men visst kan man trots det anlägga våtmarker med tveksam miljöeffektivitet. Det bör dock inte anges som ett sätt att miljöanpassa Dalarnas jordbruk. Fosforförluster, som i Dalarna mest sker bundet till jordpartiklar, kan hanteras på mer kostnadseffektivt sätt än våtmarker exempelvis genom anpassad gödsling och skyddszoner.

Ett utmärkande problem för Dalarnas jordbruk är däremot eftersatt dikesrensning och täckdikning. Det gör åkern svårbrukad, med risk för ökat växtnäringsläckage och ökade växthusgasutsläpp. En god dränering är en förutsättning för en frisk och god skörd vilket förhindrar nedläggning av åkermark. Anledningen till eftersatt dränering är inte sällan att lantbrukarna känner en osäkerhet kring reglerna om dikesrensning då det har förekommit att Länsstyrelsen har åtalsanmält jordbrukare som har rensat diken för att kunna bruka åkern.

Åtgärdsprogrammet bör ta upp denna fråga som är så viktig för att öka möjligheterna att bruka åkermarken med så små förluster som möjligt, få en frisk gröda och öka livsmedelsproduktionen i Dalarna.

Miljömål och politiska mål

Åtgärdsplanen hänvisar på upprepade ställen till "nationella målet om 30 procent ekologisk areal 2030" och felaktigt hänvisas till att den nationella livsmedelsstrategin som anger att andelen ekologiska livsmedel i offentlig upphandling ska öka till 60 procent till år 2030.

Inget av dessa mål fick stöd i riksdagen. Livsmedelsstrategin antogs av riksdagen med sju tillkännagivanden varav ett var: *Svensk livsmedelsproduktion bör styras av konsumenternas efterfrågan och inte av politiskt bestämda mål för specifika produktionsformer.*

Regeringens handlingsplan däremot innehåller sådana mål, men det är inga nationella mål som kan jämföras med de svenska miljömålen som är förankrade under lång tid och beslutade av riksdagen. Att jämföra ett politiskt mål, som inte är förankrat i riksdagen, med de svenska miljömålen borde inte Dalarnas länsstyrelse göra, speciellt inte då det missgynnar Dalarnas lantbruk (se nedan).

Ekologisk produktion i Dalarna

Dalarnas jordbruksproduktion består till stor del av mjölk- och köttproduktion, dvs. produktion som huvudsakligen baseras på gräs och klöver (vall), med spannmål som avbrottsgröda. Denna typ av produktion kan ganska enkelt undvara kemisk bekämpning. Produktionen bygger på att vallen har en dominerande roll i växtodlingen, men det den producerar kan vi inte äta. Gräsätande djur däremot kan omvandla vallen till högvärdigt protein. Även spannmålsproduktion i Dalarna är i liten grad beroende av växtskydd. Det är möjligtvis ogräsmedel som används, men eftersom vi odlar så mycket vall så är inte det behovet så stort. Speciellt i Dalarna är alltså effekten av "ekologisk produktion" liten eller obefintlig vad gäller användningen av kemiskt växtskydd.

Varför blir då inte alla mjölk- och köttproducenter i Dalarna "ekologiska" då samhället stöttar med stora ekonomiska insatser? Förklaringen är sannolikt att det råder brist på mark i Dalarna och speciellt i anslutning till befintliga produktionsenheter med djur.

En balanserad kvävegödsling enligt Jordbruksverkets riktlinjer är en förutsättning för att få tillräckligt med grovfoder på företag med begränsad åkerareal. Det ekologiska regelverket tillåter inte mineralgödsel med kväve (däremot mineralgödsel med exempelvis kalium).

Att fortsätta att propagera för ekologisk produktion är därför ett extra stort problem just för Dalarna där vi har mycket begränsad mängd åker till varje enskild produktionsplats. Idag har vi mycket stora "ekologiska" mjölkgårdar i Sveriges slättlandskap söder om Dalarna. Ett exempel är Vadsbo mjölk med 1250 mjölkkor + ungdjur och man anger på sin hemsida att man växer varje år. Vadsbo är inte ensamma att utnyttja de frikostiga ekonomiska satsningarna på "ekologisk" där det finns areella förutsättningar. I Dalarna finns inte möjlighet till sådana stora enheter och i förlängningen innebär det att en stor "ekologisk" mjölkgård på slätten slår ut minst 10 stycken normala besättningar i Dalarna.

De större ekologiska besättningar som finns i Dalarna (dock inte så stora som Vadsbro mjölk) får åka långa vägar för att hämta foder. Det kan knappast betecknas som miljö- och klimatsmart. Vanligt jordbruk får använda effektiva hållbara produktionsmetoder såsom mineraliskt kväve. Det innebär att Dalarnas begränsade åkermark räcker till fler djur och mindre behov av import av foder till länet.

Ekologisk produktion i Sverige

Sedan snart 20 år tillbaka har Regeringen gett ansvariga myndigheter uppdraget att utvärdera miljöeffekten av miljöstöden (CAP's miljöeffekter). Det finns många rapporter både inom detta projekt och andra myndighetsprojekt, som jag gärna förmedlar om intresse finns. Men en sammanfattning av 18 rapporter finns i syntesrapporten *Miljöeffekter av EU's jordbrukspolitik*. I syntesrapporten finns bland annat slutsatsen *Att ersättningar lämnas inom pelare 2 är dock ingen garant för miljöeffektivitet. Exempelvis har utformningen av ersättning till ekologisk odling i CAP:s miljöeffekters rapporter visat sig ha låg effekt på de svenska miljö kvalitetsmålen. En relativt stor andel av miljöersättningsbudgeten (cirka 25%) gick till denna ersättningsform 2009, med tveksam miljönytta.*

<https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6461-7.pdf?pid=3769>

Som alltid är inte sanningen svart eller vit. Kemiskt växtskydd tillämpas även inom ekologisk produktion, fast främst på "dyrbara" grödor såsom potatis och grönsaker. Även mineralgödsel ("konstgödsel") används inom ekologisk produktion fast oftast indirekt då ekologiska gödselmedel tillverkas av konventionella biprodukter.

Det ekologiska regelverket tillåter "konventionell" halm, konventionell stallgödsel och en del annat från konventionell produktion. Då ansvariga myndigheter gjorde en undersökning kring växtnäringens användningen i ekologisk produktion så visade det sig att 40-50 % av fosfor kom från konventionellt jordbruk.

http://www.jordbruksverket.se/download/18.176eeb91041ad99c7580001065/Rapport_CAP.pdf

Då undersökningen gjordes var svenskt konventionellt kött- och benmjöl en råvara till de tillåtna gödselmedlen i ekologisk produktion. Någon sådan råvara finns inte längre i Sverige utan denna råvara till KRAV-godkänd gödsel importeras från andra länder.

Utan kemiskt växtskydd och balanserad gödsling minskar skörden och därmed även självförsörjningsgraden. Enligt svensk officiell statistik är skörden av ekologiska grödor cirka 40-70 % jämfört med konventionella (vanliga) grödor om man ser till sådant som människor kan äta (spannmål, potatis, oljeväxter mm).

http://www.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/Amnesomraden/Statistik,%20fakta/Veg-etablieproduktion/JO14/JO14SM1701/JO14SM1701_ikortadrag.htm

Ekologiska vallgrödor (mat till kor) hävdar sig bättre och kan ge cirka 85 % jämfört med vanliga (konventionella) vallar. Enligt statistiken tycks 2016 varit ett relativt bra år för ekologisk produktion, men ur hållbarhetssynpunkt är medelskörden över fler år viktigare. Vissa ekologiska grödor har bara gett 25 % jämfört med vanlig odling vissa år. Tilläggas bör att skördestatistiken inte visar år med gröngrödsling, dvs. ingen skörd alls, som bör fördelas på år med gröda. Det sänker medelskördarna av ekologisk odling ytterligare.

Andra exempel då det ekologiska regelverket motverkar miljömässig hållbarhet: Under punkt 9.3 anges att avloppsslammet behöver nyttjas som näringsämne. Men av princip tillåter inte det ekologiska regelverket återanvändning av växtnäring varken i slam eller humanurin. Denna princip gäller oavsett hur rent och kvalitetssäkrat produkten är.

Vanliga höns får äta foder med för höns nödvändiga aminosyror, men "ekologiska" får äta foder som kan vara anledningen till att ekologiska ägg har 3 gånger högre halter av PCB och dioxin än vanliga ägg. Så har det tyvärr sett ut i minst 10 år enligt Livsmedelsverkets provtagning.

Ekologiska grisar och höns får inte foder med enzymet fytas vilket gör att fosfor utnyttjas mindre effektivt

Fler exempel finns under "Hållbar handel".

8. Konsumtion

Även i kapitlet om konsumtion anges felaktigt att den Nationella livsmedelsstrategin har som mål att andelen ekologiska livsmedel i offentlig upphandling ska öka till 60 procent till år 2030.

Dessa mål fick inte stöd i riksdagen. Livsmedelsstrategin antogs av riksdagen med sju tillkännagivanden varav ett var: *Svensk livsmedelsproduktion bör styras av konsumenternas efterfrågan och inte av politiskt bestämda mål för specifika produktionsformer*

Regeringens handlingsplan däremot innehåller sådana mål, men det är inga nationella mål som kan jämföras med de svenska miljömålen som är förankrade under lång tid och beslutade av riksdagen. Att jämföra ett politiskt mål, som inte är förankrat i riksdagen, med de svenska miljömålen borde inte Dalarnas länsstyrelse göra, speciellt inte då det missgynnar Dalarnas lantbruk.

8.2 Offentlig upphandling

I detta kapitel föreslås nyckeltal för andel ekologiska varor. Sådana nyckeltal har ingen bäring på miljömålen i Dalarna (se punkterna *Generationsmålet, Miljöhänsyn i jordbruket, Ekologisk produktion i Dalarna samt Ekologisk produktion i Sverige*).

Det är snarare tvärt om att ju mer ekologiska varor som offentligheten köper in desto mer hotas åkerlandskapet i Dalarna.

Den ekologiska mjölken subventioneras av de vanliga (konventionella) mjölken. Så har det varit under lång tid men den offentliga upphandlingen gör det än mer tydligt. I offentlighetens iver att vinna "hållbarhetstävlingen" att köpa mest "eko" fyller man kvoten billigt med mjölk och mjölkprodukter. Offentliga upphandlingar i Dalarna (och andra län) visar att den ekologiska mjölken säljs orimligt billigt i förhållande till råvarupriset. Offentlig upphandling bygger på prispress och om offentligheten vill ha "ekologiskt" så får de vanliga (konventionella) mjölkproducenterna subventionera kalaset. Det har fungerat hittills, om än under smärta, då den "ekologiska" mjölken utgör 13 %. Men vid en högre andel ekologisk mjölk kommer det bli alltför betungande för de konventionella bönderna att betala kalaset. Med ett mål på 60 % ekologiska produkter är det stor risk att den totala mjölkproduktionen minskar i Dalarna och Sverige. Mjölkkorna är motorn i det betande landskapet och är moderdjur till många av betesdjuren.

Att offentlig upphandling inte är ett effektivt sätt att nå miljömålen beskrivs i en omfattande rapport till regeringskansliet av Per-Olov Marklund, fil.dr. och Sofia Lundberg, docent vid Umeå universitet. (http://eso.expertgrupp.se/wp-content/uploads/2013/08/ESO-2013_10-till-webben.pdf).

Åtgärdsprogrammet föreslår att miljökompetens gynnas på myndigheter och företag och det är mycket positivt under förutsättning att man avser en genuin och grundläggande kunskap i ämnet, inte den kunskapsresistens som idag utmärker ämnet "ekologisk produktion".

8.3 Hållbar handel

Åtgärdsprogrammet anger att handeln kan bidra till en hållbar utveckling genom att erbjuda och marknadsföra miljö-, klimat- och hälsomässigt bättre produkter och tjänster. Det låter som en bra slutsats, men sen kommer exemplen om "ekologiska" varor i handel och på restauranger.

I kapitlet om hållbar handel anges även att "ekologiskt" är en miljömärkning, vilket är en sanning med modifikation. "Ekologisk" och "KRAV" uppfyller inte kriterierna för miljömärkning enligt standarden ISO 14 024 (Miljömärkning och miljödeklarationer - Typ I). Denna standard (ISO 14 024) anger bland annat att kriterier ska tas fram med ett livscykelperspektiv. Utvecklingen och valet av kriterier skall baseras på sunda vetenskapliga och ingenjörsmässiga principer. Kriterierna bör härleda från data som stöder uttalandet om vad som är miljömässigt bättre.

Däremot är "ekologiskt" och "KRAV" miljömärkningar av typ 3, dvs. att de själva säger att deras certifiering ger miljöfördelar utan att påståendena baseras på vetenskap och är granskade av oberoende part. Detta kan jämföras med reklam och annan marknadsföring.

De argument som ofta framförs till ekologisk produktions fördel har nyligen bedömts i en stor rättstvist (dom PMT 11299-16 i Stockholms Tingsrätt (Patent och Marknadsdomstolen) som förkunnades 20170703). Domen finns på länken <http://www.mynewsdesk.com/se/kemisktekniskaforetagen-ktf/documents/stockholms-tp-pmt-11299-16-dom-2017-07-03-68739>

COOP stämdes för ett stort antal påståenden om ekologisk produktion och fördelar med ekologiska livsmedel. COOP förlorade på alla punkter, trots att de hade lagt ner 5,5 miljoner i att försöka styrka sina reklampåståenden med många hängivna vittnen. Domstolen slog fast att *Påståendena strider mot god marknadsföringssed enligt 5 § MFL eftersom de är av skrämselföringssed och misskrediterande för livsmedel från konventionella jordbruk.*

Coop hade inga vetenskapliga bevis för sina påståenden som bland annat var:

- Ekologisk livsmedelsproduktion ökar mångfalden i naturen
- Vid konventionell odling används ofta bekämpningsmedel som minskar antalet växt- och djurarter och stör balansen i naturen
- Undersökningen visar att om man väljer ekologisk mat kan man minska halten av bekämpningsmedel i kroppen

- När familjen gick över till ekologisk mat så sjönk både halten och antalet bekämpningsmedel
- Ekologisk mat odlas utan kemiska bekämpningsmedel
- Eftersom ekologiska jordbruk inte använder några kemikalier i odlingen, minskar risken att få i sig kemikalier genom maten
- Ekologisk livsmedelsproduktion ökar mångfalden i naturen
- Vid konventionell odling används ofta bekämpningsmedel som minskar antalet växt- och djurarter och stör balansen i naturen

Coop förlorade på alla punkter och fick betala motpartens rättegångskostnader på 1,5 miljon kronor vilket alltså var betydligt mindre än vad Coop hade lagt ut för att bevisa att de hade rätt, vilket de inte lyckades med.

Det är med andra ord tragiskt att handeln och Länsstyrelsen underbygger påståenden som inte bygger på vetenskap. För att vända trenden med växthusgasutsläpp och annan miljöpåverkan måste vi se till verkligheten och inte visionerna.

10. Avlopp

Åtgärdsprogrammet slår fast att slammet behöver nyttjas både som näringsämne och för energiutvinning.

Undertecknad är den första att beklaga att det pionjärbete som bedrevs inom *Dalarnas Näringsresursgrupp* avslutades. Världens första slamrevision skedde i Falun 1993 och drevs av gruppen som sedermera blev Dalarnas Näringsresursgrupp. Många av de problem och aktiviteter som åtgärdsprogrammet nämner arbetade gruppen aktivt med och framgångar nåddes på flera plan.

Men även inom denna sektor fanns/finns en tro på att certifieringar med många regler överglänsar annat. Dalarnas Näringsresursgrupp gick i graven när flera kommuner deklarerade att de skulle REVAQ-certifiera sig, trots varningsflagg om kostnader. 10 år har gått och ännu har ingen REVAQ-certifiering skett inom Dalarnas län. Tyvärr har ingen heller under denna tid arbetat aktivt med frågan om återvinning av växtnäring till jordbruket. Den frågan är mycket viktig för en hållbar produktion men även ur andra aspekter såsom övergödning och resurseffektivitet.

13.6 Restaurering av vattenmiljöer

Även denna punkt har bäring för många av Dalarnas mjölk- och köttproducenter. Inte sällan återfinns djurproduktion i anslutning till reglerade vattendrag, ofta reglerade sedan många århundraden. Det var här man hämtade kraft för tröskning, smide och annat som försörjde folket. Där människorna fanns var det även viktigt att ha en livsmedelsproduktion och i Dalarna var och är basen mjölk- och köttproduktion.

Åtgärdsprogrammet anger att 70 procent av Dalarnas sjöar och vattendrag inte uppnår EU:s kvalitetsmål om god ekologisk status. Det låter alarmerande, men beror enligt min lekmannamässiga bedömning på att Sverige inte som andra länder har accepterat termen "kraftigt modifierat" vilket ett vattendrag som är reglerat kan klassas som.

Åtgärdsprogrammet anger att en stor del av dagens miljöarbete går ut på att restaurera vattenmiljöer och åstadkomma ett hållbart nyttjande av våra vattenresurser. Det låter bra, men kan leda helt fel både för jordbruket och befolkningens rekreation. Det finns betydligt fler intressen än fiske. Många är det som njuter av ett bad, paddla kanot eller bara en stilla stund vid en liten sjö (=damm). Detta kan även inkludera fiske, för fisk finns det även i reglerade vatten även om det inte låter så.

För djurhållarnas del kan stora problem uppstå då möjligheter att vattna betesdjuren försvinner då dammar blir till mindre vattendrag, ibland med energibolag som markägare intill vattnet. I sådana fall försvinner sannolikt även betesdjuren med dammen.

Med vänlig hälsning,

Kersti Linderholm
Agronomie doktor
Dalsjövägen 11
784 77 Borlänge
070-7511713